

5. Чайкін І. Б. Державна політика у сфері правового регулювання ринків страхових послуг: перехід до попереджувального (пруденційного) регулювання страхової діяльності / І. Б. Чайкін // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 2. – С. 147–153.
6. Концепція запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс] : розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 15.07.2010 № 585. – Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua>.

Журавка Е. С.

Пруденциальное регулирование страховой деятельности

Исследованы особенности пруденциального режима регулирования страховой деятельности в европейских странах, определены перспективы внедрения пруденциального надзора за страховой деятельностью в Украине.

Ключевые слова: *страхование, страховой рынок, страховые компании, регулирование страховой деятельности, пруденциальное регулирование, пруденциальные нормы.*

Zhuravka O. S.

Prudential regulation of insurance activity

The paper investigates the features of prudential regulation of insurance activity in European countries, defines the perspectives of insurance activity prudential supervision implementation in Ukraine.

Key words: *insurance, insurance market, insurance companies, regulation of insurance activity, prudential regulation, prudential norms.*

Журавка Олена Сергіївна – кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» (м. Суми).

УДК 330.342:504

Н. В. Горін

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Вказано на важливість екологізації інноваційного розвитку економічних систем на регіональному, національному і глобальному рівнях, досліджено взаємозв'язок та взаємовплив еколого-інноваційного розвитку різних рівнів

© Н. В. Горін, 2013

економічних систем, визначено складові механізми фінансування еколого-інноваційного розвитку залежно від рівня економічної системи, подано пропозиції щодо формування механізму фінансування еколого-інноваційного розвитку національної економічної системи України.

Ключові слова: *еколого-інноваційний розвиток, екологізація, інноваційність, економічна система, механізм фінансування.*

Постановка проблеми. Сьогодні ні в кого з фахівців не викликає заперечень той факт, що інноваційність на сучасному етапі є ключовим чинником розвитку економічних систем на всіх рівнях: регіональному, національному і глобальному. Проте з огляду на зростаюче катастрофічними темпами забруднення довкілля у світовому масштабі та всі негативні для людства наслідки, які з ним пов'язані, першочерговим завданням є екологізація розвитку економічних систем і перехід до їх еколого-інноваційного та сталого розвитку. Про важливість цього завдання свідчить і те, що Світовим банком забезпечення екологічної сталості на глобальному рівні розвитку економічної системи визнане однією з основних цілей розвитку тисячоліття [1, с. 38–41]. А для вирішення завдання екологізації економічного розвитку суспільства в цілому у процесі глобалізації світової економіки неминучою є взаємодія національних економічних систем при вирішенні глобальних питань розвитку цивілізації.

Аналіз останніх публікацій. Думку про те, що «інноваційні процеси повинні пронизувати всі рівні функціонування економічних систем», висловлює видатний український економіст С. Злупко [2, с. 22]. Саме на інноваційному шляху розвитку економіки наголошував ще у ХІХ столітті великий вітчизняний учений М. Туган-Барановський [3]. Проблема інноваційного розвитку економіки присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В. Андрійчука і В. Новицького [4], П. Саблука, В. Кондратьєва, Й. Шумпетера, М. Портера, П. Друкера, А. Тоффлера та інших. Проведені ними дослідження доводять, що саме інноваційна діяльність підприємств, упровадження принципово нових технологій, перехід до нових систем менеджменту, фінансові вкладення в людський капітал можуть стати локомотивом виходу економічних систем із кризового стану. Але все частіше фахівці, серед яких Б. В. Буркинський, І. М. Грабинський, В. Н. Степанов, С. А. Харічков і В. Я. Шевчук, наголошують на необхідності екологізації інноваційної діяльності, а підприємства, у свою чергу, останніми роками проявляють усе більший інтерес до застосування ресурсо-, енерго- та природозберігальних технологій. Дослідження науковців дозволили виявити основні проблемні питання еколого-інноваційного розвитку економічних систем, проте питання фінансового забезпечення переходу економічної системи до екологічної сталості все ще залишається невирішеним.

Постановка завдання. Головною метою цього дослідження є визначення можливих складових механізмів фінансування еколого-інноваційного розвитку економічних систем на різних рівнях.

Результати дослідження. Економічну систему можна трактувати з позицій сукупності, єдності та взаємодії таких складових, як відносини між суб'єктами господарювання, котрі забезпечують виробництво, розподіл, обмін і споживання; системи координації їх взаємодії та системи їх мотивації і контролю. Варто зауважити, що економічна система не є замкнутою, вона перебуває в постійному русі та розвитку, що веде до зміни пріоритетів у житті суспільства. Взаємодія з іншими економічними системами на різних рівнях (регіональному, національному і глобальному) визначає загальноцивілізаційні детермінанти розвитку глобальної економічної системи, яку потрібно аналізувати в контексті сучасних тенденцій розвитку суспільства.

Сьогодні саме інноваційність є тим спільним чинником для економічних систем на всіх рівнях, який здатен подолати кризові явища в економічних системах і забезпечити їхній сталий еколого-економічний розвиток.

Як зазначають експерти, нинішній етап розвитку економіки характеризується формуванням динамічно зростаючих екологічно чистих виробництв продукції та ринків екологічно чистої продукції, які фактично охоплюють усі сфери виробництва товарів і послуг.

Екологізація виробництва, упровадження на підприємствах природоохоронних та ресурсозберігальних інновацій стає головним вектором розвитку підприємництва зокрема і забезпечення збалансованого розвитку економічних систем.

Однак, зважаючи на те, що особливостями еколого-інноваційних проєктів є в багатьох випадках великі масштаби, довгостроковість і високоризиковість їх реалізації, то найважливішою складовою економічного забезпечення еколого-інноваційного розвитку економічної системи на будь-якому рівні є фінансування.

Екологізацію необхідно розглядати як зміни в рамках економічної системи, здійснення в певній послідовності конкретних етапів, у межах яких формуються такі економічні відносини, які враховують екологічні можливості, важливість перетворення відходів виробництва і споживання у процесі праці та життя людей. Тобто екологізація інноваційного розвитку економічної системи повинна включати набір методів, процесів та інструментів, які б забезпечили перехід усіх складових цієї економічної системи до сталого еколого-економічного розвитку та забезпечили б екологічну сталість на всіх етапах цієї трансформації.

Якщо традиційно розглядати економічну систему як сукупність економічних відносин, які склалися в тому чи іншому суспільстві у процесі його

розвитку і є багатограними, нерозривними та взаємопов'язаними, то в такому разі екологізація однієї зі складових економічної системи повинна тягнути за собою екологізацію інших складових, а в підсумку призвести до екологізації економічної системи окремо взятої країни.

Відповідно, розглядаючи світове господарство як глобальну цілісну економічну систему, можна вважати, що екологізація однієї складової глобальної економічної системи (однієї окремо взятої національної економіки) повинна вплинути на процес екологічного розвитку інших складових (інших національних економік) і призвести до екологізації глобальної економічної системи в цілому.

Хоча для господарських суб'єктів, які діють у рамках окремо взятої економічної системи, упровадження екологічно сприятливих інноваційних технологій є процесом тривалим та вартісним і не завжди виправданим щодо економічної доцільності, але на національному і глобальному рівнях такий процес призведе до економії ресурсів, оскільки підраховано [5, с. 9], що витрати на ліквідування екологічних наслідків використання екологонебезпечних технологій у 30–35 разів вищі від витрат, потрібних для розроблення екологобезпечних технологій.

Тому у процесі формування моделі екологізації інноваційного розвитку економічних систем необхідно враховувати всі принципи розвитку останніх на різних рівнях і скоординувати цей процес на національному та глобальному рівнях. Основою процесу екологізації інноваційного розвитку економічної системи має стати гармонізована з міжнародним законодавством нормативно-правова база в галузі охорони навколишнього середовища, урегулювання відносин в еколого-економічній сфері відповідальності за нанесення шкоди навколишньому середовищу.

Необхідно органічно поєднати ринкові методи стимулювання еколого-інноваційної діяльності із заходами, що посилюють роль держави в цьому процесі. Причому підхід до екологізації інноваційного розвитку економічних систем повинен передбачати весь комплекс заходів щодо зниження навантаження на довкілля.

Здійснення продуманої ефективної структурної політики, спрямованої на екологічну реструктуризацію економічної системи, повинно передбачати перерозподіл трудових, матеріальних, фінансових ресурсів у рамках економічної системи на користь високотехнологічних, безвідхідних, ресурсозберігальних видів економічної діяльності.

Механізм фінансування еколого-інноваційного розвитку відрізняється за своїми організаційно-економічними складовими залежно від рівня економічної системи. Тому на глобальному рівні можна виділити кілька його джерел, до яких належать кредити міжнародних організацій, міжнародні гранти,

міжнародна технологічна допомога і міжнародне технічне співробітництво, кошти в рамках міжнародних програм еколого-економічного розвитку тощо. Контроль за розподілом і використанням фінансових ресурсів, спрямованих на еколого-інноваційний розвиток у глобальному вимірі, здійснюють міжнародні організації та уряди країн на основі дво- і багатостороннього співробітництва.

На національному рівні джерелами фінансування еколого-інноваційного розвитку економічної системи повинні виступати, окрім коштів, наданих у рамках міжнародних програм, ще й фінансові ресурси з державного і місцевих бюджетів, власні фінансові ресурси підприємств, у тому числі й спонсорські кошти, а також кредити комерційних банків та інноваційних фондів і приватні іноземні інвестиції. Роль держави на цьому рівні полягає у фінансово-кредитному сприянні впровадженню еколого-інноваційних проєктів суб'єктами господарської діяльності та стимулювання зміни галузевої структури за рахунок зниження попиту на продукцію екологічно брудних виробництв або шляхом модернізації підприємств – споживачів такої продукції, а також формування екологічних вимог до розробки нових екологобезпечних технологій, запровадження у практику суворого екологічного контролю наявних технологій відповідно до сучасних екологічних та економічних нормативів і стандартів.

На регіональному рівні джерела фінансування еколого-інноваційного розвитку є практично ідентичними до національного рівня, але тут варто глибше залучати кошти іноземних інвесторів, оскільки регіональні бюджети не можуть узяти на себе тягар фінансування вартісних еколого-інноваційних проєктів, а регіональні фінансово-кредитні інституції, як правило, не мають достатньої ліквідності, фінансової стійкості та навіть елементарно практичного досвіду фінансування вартісних, довгострокових і високоризикових проєктів, якими виступають проєкти еколого-інноваційного спрямування.

Загалом механізм фінансування еколого-інноваційного розвитку економічних систем повинен передбачати розширення участі держави за рахунок використання інструментів непрямого впливу на стимулювання залучення вкладень приватних суб'єктів господарської діяльності в еколого-інноваційний розвиток. Оскільки в економічній науці виділяють два види мотивації – позитивну і негативну, а головними важелями мотивації є стимули [6, с. 165], то відповідно можна визначити дві взаємопротилежні цілі використання інструментів непрямого регулювання еколого-інноваційного розвитку:

- 1) стимулювання позитивної мотивації суб'єктів господарської діяльності, а саме заохочування фінансування розробки і впровадження екологічних інновацій;

- 2) стимулювання негативної мотивації, головним завданням якої є скорочення і закриття екологічно небезпечних виробництв.

В економічній системі України інструментами реалізації першої цілі можуть слугувати державні субсидії, дотації, пільгове кредитування, страхування і гарантування кредитів, пільгове оподаткування, участь держави в капіталі підприємств, прискорена амортизація, державні замовлення, державне страхування позик, що успішно використовуються в розвинених країнах. Як стимули можуть бути запропоновані:

- 1) упровадження механізму прискореної амортизації екологобезпечного обладнання та обладнання, що використовується для екологобезпечних технологічних процесів і виробництва екологічно чистої продукції;
- 2) використання пільгового оподаткування підприємств та організацій, які проводять НДДКР з розробки екологічних інновацій;
- 3) введення інноваційного податкового кредиту для підприємств, що фінансують розробку екологічних інновацій у розмірі від 25 до 100% їхніх витрат на НДДКР у цій сфері.

Інструментами реалізації другої цілі можуть стати екологічні податки та збори, нормування викидів екологонебезпечних підприємств, штрафи за перевищення екологічних норм і за забруднення довкілля тощо.

Висновки. Отже, еколого-інноваційний розвиток економічних систем усіх рівнів є на сьогодні першочерговим завданням планетарного масштабу. Більше того, екологізація економічного розвитку на кожному з визначених рівнів, а саме регіональному, національному і глобальному, є взаємопов'язаним процесом, що має характер взаємовпливу і в кінцевому підсумку призводить до розв'язання глобальних проблем людства. У цьому руслі формування ефективного механізму фінансування еколого-інноваційного розвитку економічних систем на кожному з розглянутих рівнів має свої особливості, інструменти та специфіку. Але спільним для всіх рівнів є обов'язкова участь держав як суб'єктів економічних систем як за прямого фінансування еколого-інноваційного розвитку, так і за непрямого стимулювання залучення коштів приватних суб'єктів господарської діяльності в еколого-інноваційний розвиток.

Для ефективного еколого-інноваційного розвитку економічної системи України важливо усвідомити, що державна підтримка еколого-інноваційного розвитку, диверсифікація джерел його фінансування сприятиме зростанню економічного благополуччя суб'єктів господарювання, забезпечить конкурентоспроможність їхньої продукції, дасть можливість виходу товарів і послуг на світовий ринок, підвищить рівень екологічної безпеки території та здоров'я людей, що на ній проживають.

Список використаних джерел

1. The Millennium Development Goals and the Road to 2015. Building on progress and responding to crisis. – Washington : The World Bank, 2010. – P. 38–41.
2. Злупко С. М. Наукові основи моделювання розвитку регіональних суспільно-економічних систем / С. М. Злупко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні суспільні системи : зб. наук. пр. – Львів : ІРД НАНУ, 2004. – Вип. 3. – Ч. 1. – С. 15–31.
3. Туган-Барановський М. І. Політична економія : курс популярний / М. І. Туган-Барановський. – К. : Наукова думка, 1994. – 263 с.
4. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 45–52.
5. Kanerva M. Environmental innovation: Using qualitative models to identify indicators for policy / M. Kanerva, A. Arundel, R. Kemp // Working paper series. – Maastricht : UNU-MERIT, 2009. – No. 47. – 54 p.
6. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
7. Напрямки державної політики щодо екологізації національної економіки : аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/807>.
8. Політична економія : навч. посібник / К. Т. Кривенко, В. С. Савчук, О. О. Беляев та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. К. Т. Кривенка. – К. : КНЕУ, 2001. – 508 с.
9. Федунь Ю. Б. Шляхи забезпечення сталого еколого-економічного розвитку України / Ю. Б. Федунь // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – № 657. – С. 525–529.

Горин Н. В.

Механизмы финансирования эколого-инновационного развития экономических систем

Показана важность экологизации инновационного развития экономических систем на региональном, национальном и глобальном уровнях, исследованы взаимосвязь и взаимодействие эколого-инновационного развития различных уровней экономических систем, определены составляющие механизма финансирования эколого-инновационного развития в зависимости от уровня экономической системы, представлены предложения по формированию механизма финансирования эколого-инновационного развития национальной экономической системы Украины

Ключевые слова: *эколого-инновационное развитие, экологизация, инновационность, экономическая система, механизм финансирования.*

Horin N. V.

Funding mechanisms of environmental and innovative development of economic systems

In the paper the importance of ecologization of innovative development of economic systems at the regional, national and global levels is shown; the relationship and interaction of environmental and innovative development of different levels of economic systems are investigated; the components of the funding mechanisms of the environmental and innovative development depending on the level of the economic system are identified, some

proposals for the forming of the funding mechanism of the Ukraine's environmental and innovative development are done.

Key words: *environmental and innovative development, ecologization, innovation, economic system, funding mechanism*

Горін Наталія Вікторівна – доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Львівського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 330.341.1:336(477)

О. М. Луцків

ОСОБЛИВОСТІ ТА АЛЬТЕРНАТИВНІ ФОРМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Проаналізовано сучасний стан і проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку в Україні. Визначено основні альтернативні форми розширення фінансових можливостей українських промислових підприємств. Окреслено переваги і недоліки залучених фінансових ресурсів.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, фінансові ресурси, форми фінансування, власні кошти, кредит, лізинг.*

Постановка проблеми. Україна хоч і обрала стратегічний курс на інноваційний розвиток, однак відчутних позитивних зрушень у цьому напрямі так і не відбулося. Свідченням того є те, що основною нерозв'язаною проблемою сьогодення і надалі є низький технологічний рівень виробництва і відповідно конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Вирішити таку ситуацію можна лише на основі активізації інноваційної діяльності, результатом якої буде розвиток наукоємних виробництв, упровадження у виробництво високотехнологічних процесів та технологій, розробка і випуск нової інноваційної конкурентоспроможної продукції. Тобто на сьогодні для багатьох підприємств саме впровадження інноваційних технологій є переходом на якісно новий рівень їхнього промислового розвитку. У свою чергу, суттєвою перешкодою для активізації інноваційної діяльності є обмеженість фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. Тому питання ефективного використання власних ресурсів промисловими підприємствами та пошуку альтернативних форм фінансового забезпечення ведення інноваційної діяльності є особливо актуальним і своєчасним.

© О. М. Луцків, 2013